

ks. Jacek Urban

 <https://orcid.org/0000-0003-1790-2601>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

 <https://ror.org/0583g9182>

Starania kard. Karola Wojtyły o uznanie kultu królowej Jadwigi sprawowanego „od niepamiętnych czasów” (1967–1974)

Proces beatyfikacyjny królowej Jadwigi rozpoczęty przed wybuchem II wojny światowej wznowiono po jej zakończeniu. W pewnym sensie trzeba go było podjąć od początku. Stało się tak z powodu dramatycznych wydarzeń wojennych. Oto bowiem postulator procesu franciszkanin o. Wojciech Topoliński aresztowany w Gdańsku na początku wojny, w kwietniu 1940 roku został zamordowany w Sztumie. Ponadto gromadzone przez niego od 1934 roku akta procesowe, przechowywane w jego warszawskim klasztorze franciszkanów, spłonęły w Powstaniu 1944 roku¹.

W wyniku starań ks. kard. Adama Stefana Sapiehy 20 listopada 1948 roku nowym postulatorem w procesie beatyfikacyjnym królowej Jadwigi w Rzymie został Karol Szrant CSSR, natomiast po nim Antonio

1 F. Bednarski i in., *Błogosławiona Jadwiga Królowa. Historia jej kultu, beatyfikacja, formularze liturgiczne*, Rzym 1981, s. 14.

Ricciardi OFMConv². W Krakowie na wicepostulatora ponownie wyznaczono Wojciecha Zmarza OFMConv.

Proces beatyfikacyjny królowej Jadwigi w latach 1949–1962

W 1949 roku wypadło 550-lecie śmierci królowej Jadwigi. To wtedy zapadła decyzja o wznowieniu procesu rozpoczętego przed II wojną światową. 22 kwietnia 1949 roku kard. Sapieha rozpoczął proces informacyjny sławy świętości, a zwłaszcza cnót i życia królowej. Powołał Trybunał, na czele którego stanął bp Stanisław Rospond³. Trybunał przesłuchiwał kilkunastu świadków zwyczajnych⁴. Na czele komisji historycznej stanął prof. Jan Dąbrowski⁵. Równoległe 1 maja 1949 roku kard. Sapieha utworzył Zagraniczny Komitet Postulacyjny o beatyfikację królowej Jadwigi w Rzymie⁶.

- 2 Karol Szrant CSSR wobec innych obowiązków pełnionych w Rzymie wkrótce z tego zadania zrezygnował.
- 3 M. Jagosz, *Beatyfikacja i kanonizacja Świętej Jadwigi Królowej*, Kraków 2003, s. 92. W skład Trybunału weszli: bp dr Stanisław Rospond, jako sędzia delegat, ks. dr Julian Gołąb i ks. dr Józef Rychlicki, jako sędziowie, dr Joachim Bar OFMConv jako promotor wiary, dr Efreim Gliški OP i ks. dr Bolesław Przybyszewski jako notariusze. Ks. Julian Gołąb został zastąpiony później przez ks. Władysława Długosza.
- 4 Byli to: ks. Antoni Bystrzonowski (ur. 1870), profesor teologii pastoralnej WT UJ; ks. dr Bogdan Niemczewski (ur. 1885), oficjał Sądu Metropolitalnego w Krakowie; ks. Kazimierz Figlewicz (ur. 1903), podkustoszy katedry na Wawelu; Piotr Turbak SJ (ur. 1890), jezuita, więzień kilku obozów, pisarz tekstów religijnych i patriotycznych; Wojciech Walas (ur. 1885), kościelny katedry na Wawelu; Jan Mikułowski (ur. 1889), dr praw i ekonomista; Felicja Kowalewska (ur. 1876), żona lekarza, przewodnicząca Komitetu Postulacji Kanonizacji królowej Jadwigi na Podhalu; Kazimierz Szwarzenberg-Czerny (ur. 1895), profesor KUL; Antoni Żuliński (ur. 1900), profesor muzyki i aktor; Anna Rudnicka-Kruszewska (ur. 1907), prof. muzyki; s. Maria Pelagia Kosiak (ur. 1899), matka generalna sióstr duchaczek; Halina Doria-Dermałowicz (ur. 1896), katolicka działaczka; Janina Romanow (ur. 1889), nauczycielka; Józef Sporny (ur. 1902), autor kroniki fary nieszawskiej; Oskar Halecki (ur. 1891), prof. Fordham University w Nowym Jorku.
- 5 Do Komisji historycznej weszli: prof. Jan Dąbrowski, dr Wanda Maciejewska, dr Anna Zofia Strzelecka, dr Mieczysław Tobiasz.
- 6 Na kierownika Komitetu powołano bp. Józefa Gawlinę, a jego członkami zostali: Antonio Ricciardi OFMConv jako nowy postulator, o. generał Jan Mix jako sekretarz, ks. prałat Marian Strojny jako skarbnik, ks. prałat Bolesław Filipiak, rektor Włodzimierz Konopka SJ, prof. Edmund Elster SJ, Karol Szrant CSSR, definitor Teofil Szczurecki OP, ks. Stanisław Starowiejski, hr. Józef Michałowski, matka

Zadaniem komitetu były działania informacyjne, promocja, a także zbieranie środków finansowych. Ożywiły się również polskie organizacje poza naszymi granicami⁷.

W trakcie prac procesowych doszło do otwarcia grobu królowej Jadwigi w 1949 roku, do badania jej szczątków i złożenia ich w nowym sarkofagu. Przyniosły one nowe ważne informacje. Do rekognicji i translacji szczątków królowej Jadwigi doszło w katedrze na Wawelu w dniach 11–14 lipca 1949 roku⁸. 17 lipca 1949 roku w krakowskiej katedrze odbyły się jubileuszowe uroczystości liturgiczne. Katedra nie pomieściła przybyłych. Odtąd sarkofag królowej stał się miejscem żywego kultu. Na tym miejscu modlono się i składano kwiaty.

Dnia 30 marca 1950 roku proces informacyjny na szczeblu diecezjalnym został zakończony. Na akta procesu złożyły się materiały uporządkowane w czterech tomach. W tomie pierwszym zamieszczono zeznania kilkunastu świadków przesłuchiwanym w procesie krakowskim. W tomie drugim znajdowały się dokumenty historyczne do roku 1450 przygotowane przez dr Wandę Maciejewską. Tom trzeci zawierał nowożytny przekazy historyczne. Dokumentację zebrał i ułożył dr Mieczysław Tobiasz, natomiast tom czwarty nazwano „*Documenta iconographica antiquum cultum, famam sanctitatis, virtutum ac miraculorum Servae Dei Hedvigis reginae illustrantia*”⁹. Pismem przewodnim były „Artykuły przedłożone przez Vice-postulatora” Wojciecha Zmarza OFMConv¹⁰. Akta procesu 14 kwietnia 1950 roku ks. kard. Sapieha osobiście przekazał watykańskiej Kongregacji Obrzędów¹¹.

generalna siostr nazaretanek Bożena Staczyńska, matka generalna siostr zmarłychwstaniek Teresa Kalkstein i dr Maria Winowska.

- 7 M. Jagosz, *Beatyfikacja i kanonizacja Świętej Jadwigi Królowej*, s. 96–98.
- 8 Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu [dalej: AKKK], Archiwum św. Jadwigi Królowej, maszynopis artykułu dr. Gabriela Leńczyka, *Grobowiec królowej Jadwigi: sprawozdanie z badania zawartości dennej sarkofagu*, a także maszynopis artykułu dr. M. Tobiasza, *Tumba królowej Jadwigi* (s. 1–5).
- 9 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej. Spuścizna ks. dr. Cz. Skowrona. List o. W. Zmarza do ks. Cz. Skowrona z 20 kwietnia 1970 roku.
- 10 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Artykuły przedłożone przez Vice-Postulatora sprawy celem udowodnienia przy pomocy świadków i dokumentów opinii świętości życia, cnót i cudów Służebnicy Bożej Jadwigi Królowej polskiej, Kraków 1949.
- 11 M. Sędlak, *Rola arcybiskupa A. S. Sapiehy w staraniach o beatyfikację królowej Jadwigi Andegaweńskiej*, w: *Kardynał Adam Stefan Sapieha 1867–1951. Książę Niezłomny*.

Tego samego dnia, 14 kwietnia 1950 roku, w Warszawie doszło do podpisania słynnego „Porozumienia między rządem PRL a Episkopatem Polski”. Niedługo potem okazało się, że komunistyczne władze z zawartym porozumieniem nie miały zamiaru się liczyć. Partia komunistyczna rozpoczęła okres walki z Kościołem. Nie dość tego, w 1951 roku zmarł kard. Sapieha, wielki czciciel królowej Jadwigi, niezłomny wobec komunistów. Po jego śmierci władze wytoczyły pokazowy proces kurii krakowskiej. Nastąpiły lata stalinowskie.

To w tym okresie w Rzymie dokumentację sprawy beatyfikacji królowej Jadwigi przejęła Sekcja Historyczna Kongregacji Obrzędów. Akta otwarto 7 lipca 1951 roku i przekazano je do tłumaczenia na język włoski. Pracę ukończono w 1952 roku i przekazano do Sekcji Historycznej¹².

Spośród dwóch możliwych dróg: „super fama virtutum et miraculorum”, czyli drogi zwyczajnej, oraz nieprzerwanego kultu, obrano drogę wykazania cnót królowej w stopniu heroicznym. Ojciec Ricciardi poinformował relatora generalnego o wyborze drogi zwyczajnej, która prowadzi przez udowodnienie heroicznego cnót.

Niestety w końcowej ocenie Sekcji Historycznej przedstawiony materiał uznano za nieprzekonujący do udowodnienia heroicznego cnót królowej Jadwigi¹³. Stwierdzono, że część dokumentów zaczerpnięto ze starych wydawnictw, a nie z najnowszych edycji źródłowych. Oczekiwano kompletnego materiału historycznego wydobytego z polskich i europejskich archiwaliów, na podstawie którego można by przeprowadzić pełną ocenę heroicznego cnót królowej, a także pełnych danych o znakach jej kultu¹⁴. Dziesięć lat później Zmarz OFMConv tłumaczył:

Materiały z sesji zorganizowanej przez Uniwersytet Jagielloński, Polską Akademię Umiejętności i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w dniu 26 marca 2012 r., w 100-lecie konsekracji i ingresu Adama Stefana Sapiehy, red. J. Urban, Kraków 2014, s. 87–90.

12 M. Jagosz, *Beatyfikacja i kanonizacja Świętej Jadwigi Królowej*, s. 101.

13 „Słabą stroną procesu krakowskiego, wynikającą z niezdecydowania w obiorze drogi postępowania było to, że w minimalnym stopniu przedstawiono dane o kulcie bł. Jadwigi, a właściwie nie tyle o kulcie, ale o sławie świętości. Wprawdzie niektóre przejawy tej sławy były wyraźnie znakami kultu, jednak tych danych ani nie skomplementowano, ani też nie wyodrębniono” (F. Bednarski i in., *Błogosławiona Jadwiga Królowa*, s. 15).

14 M. Sędlak, *Rola abp. A. S. Sapiehy w staraniach o beatyfikację królowej Jadwigi Andegaweńskiej*, s. 91–93.

gdyśmy w Krakowie w roku 1949 rozpoczynali proces informacyjny, piętrzyły się przed nami przeróżne trudności. Najpierw nie mieliśmy wzoru, jak ma wyglądać proces historyczny. Materiały, jakie miałem w tym przedmiocie – doskonała pozycja in causa S. D. Emmae – zaginęły w czasie wojny. Trudno było czerpać bardziej szczegółowe wskazówki z Rzymu, bo w tym czasie kontakt z Rzymem był bardzo utrudniony. Wiele listów pisanych w tej sprawie przejął Urząd Bezpieczeństwa. Nic więc dziwnego, że w aktach procesu mogą być pewne usterki i braki¹⁵.

Dla podtrzymania procesu w duchu zaleceń Sekcji Historycznej Ricciardi OFMConv 3 maja 1953 roku zorganizował w Rzymie konferencję, podczas której o życiu i cnotach królowej Jadwigi mówił prof. Oskar Halecki, a 30 maja tego roku Ricciardi OFMConv napisał list do papieża Piusa XII. Dwa tygodnie później, 16 lipca 1953 roku Pius XII w liście do biskupów polskich z okazji 700-lecia kanonizacji św. Stanisława napisał:

nie można też pominąć milczeniem wdzięcznych i wybranych kwiatów świętości spośród rodu niewieściego – św. Jadwigi księżniczki śląskiej i Patronki Polski, błogosławionej Kingi, Jolanty, Salomei, Bronisławy, za których przykładem pospieszyła Jadwiga – owa królowa Polski z rodu andegaweńskiego, godna nigdy nieprzemijającego podziwu, dlatego, że miłość Bożą i żarliwość o dusz zbawienie postawiła nad wszystkie ponęty świata, a teraz Ojczyźnie waszej przyświeca jako promienna gwiazda życziwa¹⁶.

Do tematu można było powrócić po tzw. odwilży październikowej. W 1958 roku w następstwie rozmowy prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego z relatorem generalnym procesu tzw. kopię publiczną i dwa pliki dokumentów powierzono ks. dr. Piotrowi Naruszewiczowi do studium i do przygotowania sumariusza akt procesu krakowskiego. Jest on m.in. autorem biogramu królowej Jadwigi do *Bibliotheca Sanctorum*. W 1961 roku relator generalny Sekcji Historycznej powierzył ks. Fabianowi

15 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej. Spuścizna ks. Cz. Skowrona, List o. W. Zmarza do ks. W. Rubina z 28 września 1963 roku. O. W. Zmarz w rozmowie z ks. Rubinem tłumaczył, że zabrakło także informacji w sprawie oczekiwań strony Kongregacji Obrzędów. Ponadto zabrakło tej części dokumentacji, która spłonęła w klasztorze franciszkanów w Warszawie w czasie powstania 1944 roku, a która nie została odtworzona.

16 *O Świętej Jadwidze, królowej Polski mówią...*, oprac. M. Jagosz, s. 15.

Verai zapoznanie się ze zgromadzonymi materiałami, a także z pracą ks. Naruszewicza. Ostatecznie ks. Veraja uznał zebraną dokumentację za niewystarczającą¹⁷. Potrzeba było nowego impulsu.

Inspiracje i działania abp. Karola Wojtyły (1963–1968)

W połowie czerwca 1962 roku, po śmierci abp. Eugeniusza Baziaka, wikariuszem kapitulnym archidiecezji krakowskiej został bp Karol Wojtyła. Temat beatyfikacji królowej Jadwigi podjął już podczas jednej z pierwszych wizyt w Watykanie. Jesienią 1962 roku odbył rozmowę z relatorem generalnym Sekcji Historycznej, którym był ks. prał. Amato Pietro Frutaz. Został poinformowany, że dotychczasowy materiał nie był kompletny, że nie można sprawy beatyfikacji procedować bez pełnego materiału archiwalnego i że jest on fundamentalny do podjęcia tematu heroiczności cnót królowej. Wobec rezygnacji Ricciardiego OFMConv z funkcji postulatora, nowym postulatorem procesu kanonizacyjnego królowej Jadwigi bp Wojtyła 27 listopada 1962 roku mianował ks. dr. Władysława Rubina, rektora Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie. Pół roku później bp Wojtyła zadanie przeprowadzenia kwerend archiwalnych powierzył ks. dr. Czesławowi Skowronowi, pracownikowi Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie¹⁸. Dnia 19 listopada 1963 roku bp Wojtyła przekazał Sekcji Historycznej Kongregacji Obrzędów „Supplementum documentorum vitam Servae Dei Reginae Hedvigis spectantium”, na które składało się 18 dokumentów wystawionych przez królową Jadwigę, odnalezionych w kilku ostatnich latach przez dr Wandę Maciejewską, ks. prof. Józefa Nowackiego, ks. prof. Antoniego Liedtkego i ks. dr. Czesława Skowrona¹⁹.

W wyniku kolejnych wizyt abp. Wojtyły w Watykanie i jego rozmów z pracownikami Kongregacji zwrócono uwagę na znaczenie prac nad kompletowaniem danych o kulcie publicznym. Zebranie wszystkich śladów kultu dawało bowiem możliwość procedowania sprawy beatyfikacji królowej Jadwigi nie na drodze zwyczajnej, lecz na drodze kultu²⁰.

17 M. Jagosz, *Beatyfikacja i kanonizacja Świętej Jadwigi Królowej*, s. 103.

18 Od 1965 roku ks. Skowron zamieszkał w Papieskim Kolegium Polskim w Rzymie i podjął pracę.

19 M. Jagosz, *Beatyfikacja i kanonizacja Świętej Jadwigi Królowej*, s. 105.

20 „Celem dokładniejszego upewnienia się o możliwości przeprowadzenia zatwierdzenia kultu bł. Jadwigi, zebrano w ciągu kilku miesięcy dostępne dane o tym kulcie, opracowano je i przesłano Kongregacji z prośbą o wstępną decyzję” (F. Bednarski i in., *Błogosławiona Jadwiga Królowa*, s. 15).

Arcybiskup Wojtyła zdecydował o rozesłaniu ankiety w sprawie kultu królowej Jadwigi do poszczególnych diecezji. Zawarto w niej następujące pytania:

- Czy w diecezji są kaplice, kościoły, ołtarze, obrazy, figury Królowej Jadwigi?
- Kiedy wierni oddają cześć św. Jadwidze, o której Jadwidze myślą?
- Podczas nadawania imienia Jadwiga przy chrzcie lub bierzmowaniu, która Jadwiga uważana jest za patronkę?
- Czy duchowieństwo i wierni uważają królową Jadwigę za świętą?

Odpowiedzi nadeszły z kilku diecezji²¹. Niewiele wymieniono wizerunków królowej Jadwigi w kościołach. W odpowiedzi na drugie pytanie kuria biskupia w Opolu napisała, że Ślązacy myślą o św. Jadwidze z Trzebnicy, a kresowiaci, którzy przybyli tu po II wojnie światowej, myślą przeważnie o królowej Jadwidze. Biskup Wincenty Urban z Wrocławia napisał, że w parafii Nowa Sól na 47 obierających imię Jadwigi, aż 39 wskazało królową Jadwigę Andegaweńską za swoją patronkę. W odpowiedzi na czwarte pytanie ankiety zdecydowana większość respondentów uznawała królową Jadwigę za świętą²².

Prowadzone prace szły w dwu kierunkach: w poszukiwaniu dokumentów wskazujących na cześć okazywaną królowej Jadwidze jako świętej i w gromadzeniu danych o kulcie. Spośród członków Komisji Historycznej I procesu krakowskiego zabrakło już wtedy prof. Jana Dąbrowskiego, który zmarł w 1965 roku. Wanda Maciejewska pracowała w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie, a dr Anna Strzelecka działała w ramach redakcji *Polskiego słownika biograficznego* w Krakowie. Aktywny był ks. prof. Bolesław Przybyszewski. Naturalnymi współpracownikami stali się historycy mediewiści–edytorzy. Stanisław Kuraś w 1965 roku wydał *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej. Część 1: 1063–1415*, a w nim kilka dokumentów z kancelarii królowej Jadwigi²³. Z kolei dr Ma-

21 Odpowiedzi nadeszły m.in. z diecezji warszawskiej, gnieźnieńskiej, gdańskiej, wrocławskiej i z kurii w Opolu.

22 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Ankiety w sprawie kultu Śl. B. Królowej Jadwigi z 1963 roku.

23 Kilka przykładów: s. 161, „Jadwiga królowa polska, wynagradzając usługi Jana Białego, mistrza swej kaplicy i Jana ze Skawiny, wikariuszów katedry krakowskiej, nadaje im plac na zamku krakowskim, naprzeciw szkoły, z pozwoleniem wystawienia tamże domu” z 7 września 1389 roku, a na s. 191, „Jadwiga królowa polska nadaje Mikołajowi, synowi Jakuba z Wiślicy wikariuszowi katedry krakowskiej

ria Kowalczyk z Biblioteki Jagiellońskiej odnalazła dwa kazania poświęcone królowej Jadwidze i liczne wzmianki o niej w kazaniach i mowach uniwersyteckich. Kazaniami średniowiecznymi zajmował się ks. dr Jerzy Wolny, a prof. Marian Plezia pracami wchodzącymi w zakres filologii łacińskiej. Zdawano sobie sprawę, że znalezienie kolejnych dokumentów jest jedynie kwestią czasu. W Rzymie kwerendy archiwalne prowadził ks. Skowron, któremu pomagał ks. Alojzy Cader. Po zakończeniu prac w Archiwum Watykańskim ks. Skowron zapowiedział kolejne poszukiwania w Wiedniu i Paryżu²⁴.

W 1967 roku abp Wojtyła został kardynałem. Przebywając w Rzymie, odbył rozmowę z relatorem generalnym Melchiorem de Pobladorą OFM Cap, oraz z ks. Fabianem Verają, którzy przekonywali do dalszego prowadzenia procesu beatyfikacyjnego królowej Jadwigi właśnie drogą kultu. Z roku 1968 pochodzi relacja ks. Skowrona na temat przeprowadzonych przez niego kwerend, które doprowadziły do odnalezienia kolejnych 19 dokumentów, w tym listu królowej Jadwigi do papieża Bonifacego IX. Omawiając zadania do wykonania w Krakowie, proponował kard. Wojtyła utworzenie komisji, określając jej zadania, m.in. przez podjęcie prac nad przejawami kultu królowej Jadwigi. Z tego czasu pochodzi rękopis kard. Wojtyły pt. *Sprawa błogosławionej Królowej Jadwigi* z postawieniem zadań do wykonania w Krakowie²⁵.

Ważnym dowodem aktywności kard. Wojtyły w sprawie beatyfikacji królowej Jadwigi było zaproszenie skierowane do biskupów polskich do Krakowa na połowę grudnia 1968 roku, na posiedzenie konferencji Episkopatu, połączone z zakończeniem peregrynacji obrazu [a właściwie ram] Matki Bożej Częstochowskiej w archidiecezji krakowskiej. Na zakończenie peregrynacji, 15 grudnia tego roku, w kościele Mariackim odbyła się koronacja obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, od stuleci otoczonego

plac na zamku krakowskim pod wieżą za kościołem św. Jerzego z pozwoleniem wystawienia tamże domu” z 27 marca 1392 roku. Z kolei na s. 233, „Jadwiga królowa polska potwierdza nadanie Zbigniewa z Nasiechowic, archidiacona krakowskiego domu przy kościele św. Piotra w Krakowie na rzecz mansonarzy katedry krakowskiej” z 6 marca 1398 roku.

24 M. Kowalczyk, *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*, Wrocław 1970.

25 F. Bednarski i in., *Błogosławiona Jadwiga Królowa*, s. 15. Książd Skowron pozostawał w stałym kontakcie korespondencyjnym z ks. kard. Wojtyłą, o. Zmarzem, prof. Haleckim, ks. Obtulowiczem, animując przede wszystkim środowisko krakowskie.

kultem w tym miejscu. Nazajutrz natomiast, 16 grudnia wieczorem, biskupi polscy zgromadzili się w katedrze na Wawelu na modlitwie o wyniesienie na ołtarze polskich kandydatów. Mszy św. przewodniczył abp Antoni Baraniak, metropolita poznański, przemówienie powitalne wygłosił gospodarz miejsca, kard. Wojtyła, a kazanie wygłosił prymas Polski kard. Stefan Wyszyński, koncentrując się na postaciach królowej Jadwigi i Brata Alberta. Jak relacjonował naoczny świadek tego wydarzenia, ks. Kazimierz Figlewicz, po mszy św. odbyła się procesja do sarkofagu królowej Jadwigi, gdzie prymas w obecności episkopatu, duchowieństwa i wiernych odmówił wezwania litanii. Dzięki temu modlitwemu spotkaniu kard. Wojtyła uświadomił wielu, że beatyfikacja królowej nie powinna być traktowana jedynie jako sprawa Kościoła lokalnego, jakim jest archidiecezja krakowska, ale że należy do całej katolickiej Polski, której królem była Jadwiga.

Działalność Komisji kultu bł. Jadwigi Królowej i Wydziału Duszpasterskiego Kurii Metropolitalnej w Krakowie

W 1968 roku kard. Wojtyła doprowadził do nowej organizacji kurii metropolitalnej w Krakowie, reorganizując dotychczasowe jednostki i tworząc nowe. Na czele wszystkich wydziałów kurialnych postawił Wydział Duszpasterstwa Ogólnego. Określono również zadania poszczególnych wydziałów. Dnia 2 listopada 1968 roku kard. Wojtyła utworzył Komisję kultu bł. Królowej Jadwigi. Na czele komisji stanął ks. prałat Czesław Obtulowicz z Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego. Sekretarzem został ks. Tadeusz Piętniewicz. Komisja miała współpracować z ks. bp. Władysławem Rubinem, o. Zmarzem OFMConv i ks. Figlewiczem. Jej zadaniem było animowanie kultu królowej Jadwigi i czuwanie nad prowadzeniem kwerend i ankiet w Polsce²⁶. Ksiądz Figlewicz wprowadził do kalendarza katedry na Wawelu mszę św. w intencji uproszenia beatyfikacji królowej Jadwigi, odprawianą w każdy 17 dzień miesiąca.

Najpierw w 1969 roku staraniem Wydziału Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Krakowie ukazał się maszynopis rozesłany do wszystkich kurii biskupich w Polsce. Dokument ten, zatytułowany *Rzut oka*

26 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Spuścizna ks. Cz. Skowona. Pismo ks. kard. K. Wojtyły do ks. Cz. Skowrona z 2 listopada 1968 roku. W zakończeniu listu ks. kard. Wojtyła napisał: „serdecznie Księdza pozdrawiam i życzę szczęść Boże w dalszej pracy, która posiada dla Archidiecezji i dla Kościoła w Polsce wyjątkowe znaczenie”.

na *itinerarium Królowej Jadwigi oraz jej powiązania z niektórymi miejscowościami*²⁷, liczył osiem stron. Liturgiczny kult i pamięć o królowej Jadwidze były szczególnie żywe w katedrze na Wawelu, w Krakowie u karmelitów na Piasku, a także w Nieszawie i Poznaniu²⁸. Na kolejnych kartach opracowania wymieniono miejscowości, do których królowa Jadwiga się udawała albo w których się zatrzymywała, udając się w dalszą podróż²⁹.

Itinerarium wymienia 50 miejscowości w Polsce, co do których w źródłach znajdujemy potwierdzenie obecności królowej Jadwigi. Autor opracowania jakby chciał zwrócić uwagę na obecność królowej Jadwigi w różnych regionach kraju. Zapewne itinerarium zostało przygotowane i rozesłane po to, by uzyskać odpowiedź, czy w tych miejscach była lub czy jest żywa pamięć o królowej Jadwidze. Równocześnie itinerarium mogło być zaproszeniem do wykazania innych miejsc kultu królowej

- 27 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Rzut oka na *itinerarium Królowej Jadwigi oraz jej powiązania z niektórymi miejscowościami*, b.d. i m. [1969], maszynopis, s. 1–8. Do itinerarium dołączono tekst kazania wygłoszonego przez ks. kard. Stefana Wyszyńskiego i obszernego wprowadzenia, które wygłosił ks. kard. K. Wojtyła podczas uroczystości liturgicznej modlitwy o beatyfikację polskich świętych w katedrze na Wawelu 16 grudnia 1968 roku.
- 28 L. Rankowski, *Opis kościoła Bożego Ciała w Poznaniu*, Poznań 1930; R. M. Zawadzki, *Fundacje i darowizny kościelne królowej Jadwigi*, „*Analecta Cracoviensia*” 27 (1995), s. 679–700; W. Rozynkowski, W. Sowa, *Kult św. Jadwigi królowej w parafii nieszawskiej na przykładzie wyposażenia kościoła parafialnego*, „*Studia Włocławskie*” 3 (2000), s. 395–404. Autor opracowania wyróżnił Sącz, Częstochowę, Radomsko i Sieradz, a dalej Krewo i Zadar.
- 29 Kraków po raz pierwszy miała zobaczyć ze Świątnik. Odtąd związała się z tym miastem. Każdego roku opuszczała Kraków, udając się na dłuższe lub krótsze wyprawy, najczęściej w towarzystwie dworu. Udawano się do okolicznych miast i miejscowości. Były to, na południowy wschód od Krakowa: Wieliczka, Niepołomice, Dobczyce, Brzesko, Bochnia, Wojnicz, Tarnów. Na północ od Krakowa: Miechów, Skalmierz, Słomniki, Stopnica, Proszowice i na trakcie sandomierskim wzdłuż Wisły: Korczyn, Koprzywnica, Sandomierz, Zawichost, aż po Lublin. Dalsze podróże to dwie do Wielkopolski (Poznań, Gniezno, Trzemeszno), Kujawy (Włocławek, Raciążek, Nieszawa). W 1387 roku na Ruś Czerwoną (Jarosław, Przemyśl, Gródek Jagielloński, Lwów). Ponadto na północ od Krakowa: Piotrków, Łęczycza, Radom, Rawa Mazowiecka, a na południu: Biecz, Stara Wieś, Czerwony Klasztor czy Lubowla.

Jadwigi niezwiązanych z jej obecnością, ale odwołujących się do królowej Jadwigi jako świętej³⁰.

W kolejnych latach (1969–1973) staraniem Wydziału Duszpasterskiego Kurii Metropolitalnej w Krakowie ukazały się trzy zeszyty pt. *Publikacje o błogosławionej królowej Jadwidze*, które także zostały rozesłane do wszystkich kurii biskupich w Polsce³¹. Zawarte w nich materiały można sprowadzić do czterech grup:

1. Materiały do kazań i katechez. Pogadanki
2. Recenzje prac naukowych i popularno-naukowych
3. Wyniki kwerend i ankiet
4. Modlitwy.

Ad. 1. Kazania, katechezy, pogadanki

W kategorii materiały do kazań i katechez w zbiorze wyróżnia się artykuł Felicji Żurowskiej pt. *Śługa Boża – Królowa Jadwiga*³². Ukazał się drukiem w 1965 roku w „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi”. W roku 1970 został przepisany i jako skrypt maszynowy rozesłany do kurii biskupich w Polsce. Podstawą opracowania były prace dr Anny Strzeleckiej. Felicja Żurowska, autorka wielu poczytnych książek dla młodzieży,

- 30 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Rzut oka na itinerarium Królowej Jadwigi oraz jej powiązania z niektórymi miejscowościami, maszynopis, s. 1–8.
- 31 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Publikacje o Królowej Jadwidze, zeszyt 1, Kraków 1970. Publikacje o Królowej Jadwidze zwanej błogosławioną, zeszyt 2, Kraków 1971. Publikacje o błog. Królowej Jadwidze Królowej Polski, zeszyt 3, Kraków 1973.
- 32 Felicja Żurowska (1896–1977) h. Leliwa. Wychowanka gimnazjum sióstr niepokalanek w Jarosławiu. Po I wojnie światowej pracowała w Poznaniu w Zjednoczeniu Młodzieży Polskiej. Stała na czele referatu wydawniczego i oświatowego tej katolickiej organizacji. Od 1921 roku pisała popularne sztuki teatralne. W jej dorobku jest ponad 40 monografii. W latach trzydziestych XX wieku Zjednoczenie Młodzieży Polskiej przekształciło się w Katolicki Związek Młodzieży Męskiej i Katolicki Związek Młodzieży Żeńskiej. Działaczka Centrali Akcji Katolickiej w Poznaniu. Po II wojnie światowej przeniosiła się do Krakowa. Od 1947 roku czynna w Żywym Różańcu Dziewcząt. W latach 1953–1956 pracowała w Wydziale Duszpasterskim Kurii Metropolitalnej w Krakowie, przepisując teksty. Od „odwilży” pisała artykuły do „Tygodnika Powszechnego”, „Przewodnika Katolickiego” i „Gościa Niedzielnego”. Organizowała rekolekcje dla organistów i dla kościelnych. Organizowała zbiórki dla chorych i dla głodnych dzieci. Jej pogrzeb w Tyńcu prowadził ks. kard. Wojtyła.

potwierdziła swój talent pisarski, kreśląc na kilku stronach bardzo udany biogram królowej. Swoją narrację kończy słowami, że pragnieniem Episkopatu Polski było doprowadzenie do beatyfikacji królowej Jadwigi na Millenium Chrztu Polski. Nie zdołano tego dokonać w roku 1966, wobec tego podkreślono konieczność dalszych działań po zakończeniu jubileuszu Chrztu Polski. Żurowska była blisko związana z ideą doprowadzenia do beatyfikacji królowej. Od lat współpracowała z Wydziałem Duszpasterskim Kurii Metropolitalnej w Krakowie, który w imieniu i z polecenia kard. Wojtyły zajął się gromadzeniem przejawów kultu królowej Jadwigi.

Obok tekstu Żurowskiej w omawianym materiale znajdują się dwa teksty Imeldy Adamskiej OSU. Tekst pierwszy to przeznaczona dla młodzieży licealnej katecheza z 1969 roku *O królowej Jadwidze raz jeszcze*, a druga to pogadanka dla starszych dziewcząt zatytułowana *Osobowość królowej Jadwigi*. W reprezentowanych zeszytach istotne miejsce zajmują kazania. Wśród nich wyróżnia się kazanie ks. Kazimierza Gabryela *Królowa Jadwiga – bliska młodzieży*, wygłoszone 18 października 1970 roku w katedrze łódzkiej, oraz kazanie ks. Kazimierza Figlewicza głoszone 1 grudnia 1970 roku w kościele pw. Wszystkich Świętych w Warszawie³³. Do tego typu wypowiedzi należy także pogadanka Pawła Sczanieckiego OSB, benedyktyna z Tyńca, zatytułowana *Dwa „emy” splecione*. Wprawdzie została umieszczona w dziale recenzji, to jednak należy raczej do kategorii pogadanek. Tytuł i tekst odnosi się do podwójnej litery „M”, która wyraża postawę rozmodlonej Marii i zabieganej Marty, sióstr św. Łazarza z Betanii z kart Ewangelii, tak widoczną w życiu królowej Jadwigi.

Ad. 2. Recenzje książek i artykułów

W dziale książki naukowej znalazła się notatka pracy Marii Kowalczyk, która w 1970 roku ogłosiła drukiem *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*. Publikacja ukazała się w serii Źródła do Dziejów Nauki i Techniki jako tom 8. Wydawcą tego źródła był Zakład Narodowy im. Ossolińskich i Wydawnictwo PAN. W recenzji zwrócono uwagę na fragmenty prezentowanych mów, które odnoszą się do królowej Jadwigi. Były to przede wszystkim mowy wygłaszane w rocznicę jej śmierci, pełne wdzięczności za jej zasługi i cnoty. W 1971 roku w Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu ukazał się pierwszy tom *Hagiografii polskiej* w formie słownika

33 Od 1967 roku w kościele pw. Wszystkich Świętych w Warszawie odprawiano nowennę do Najświętszej Maryi Panny, podczas której przypominano postaci Polaków i Polek kandydatów na ołtarze.

bio-bibliograficznego. Autorką tekstu poświęconego królowej Jadwidze była dr Anna Strzelecka, natomiast zestawienie bibliograficzne obejmujące 12 stron opracował Romuald Gustaw OFM. Strzelecka była najlepiej przygotowaną osobą do tego zadania, będąc autorką rozprawy doktorskiej na temat królowej Jadwigi i tekstu w *Polskim słowniku biograficznym*.

Liczniejsza była lista książek popularno-naukowych i popularnych. Część z nich wyrażała pełen podziw do królowej, gdy inne dopatrywały się także jej wad. Do pierwszej grupy należy książka Jadwigi Stabińskiej OSB ap pt. *Królowa Jadwiga*. Publikacja ukazała się w krakowskim wydawnictwie „Znak” w 1969 roku, w serii Ludzie i Czasy jako tom 5³⁴. Wstęp do niej napisał ks. kard. Wojtyła. Książka została omówiona na łamach polskiej prasy, nie tylko katolickiej³⁵. Recenzje zostały przedrukowane w zeszytach „Publikacji o Królowej Jadwidze”. Dzieło s. Stabińskiej należy do kategorii popularno-naukowych prac hagiograficznych.

W omawianych zeszytach „Publikacje o Królowej Jadwidze”, obok pracy s. Stabińskiej, uwagę recenzentów zwróciły dwie inne książki wydane dwa lata później (w 1971 roku). To powieść Władysława Rymkiewicza *Portret królowej* i popularno-naukowa praca Anny Klubówny pt. *Królowa Jadwiga. Opowieść o czasach i ludziach*.

Rymkiewicz był znanym prozaikiem, a także autorem powieści historycznych³⁶. W 1953 roku ogłosił powieść *Rycerze i ciury* o czasach potopu szwedzkiego, a w 1961 roku wydał *Romans królewski* z lat poprzedzających potop szwedzki, opisując historię (domniemanego romansu) króla Jana Kazimierza i Elżbiety Radziejowskiej. W 1971 roku Rymkiewicz wydał powieść *Portret królowej* w nakładzie 20 tysięcy egzemplarzy. Natomiast Anna Klubówna, przedwojenna nauczycielka, po II wojnie światowej związała się z warszawskim wydawnictwem „Książka i Wiedza”, w którym redagowała serię wydawniczą Światowid. Biblioteka Popularnonaukowa, ale

34 Wcześniej w niej ukazały się polskie tłumaczenia następujących prac: Jean Steinmann, Paweł z Tarsu (1965), Henri Marrou, Augustyn (1966), Josef Pieper, Tomasz z Akwinu (1966) i Michel Carrouges, Karol de Foucault (1968).

35 Omówienia książki podjęli się m.in.: Adam Markowski, Jerzy Milewski, Michał Rożek, Paweł Szczaniecki OSB i ks. Andrzej Sapiński.

36 Władysław Rymkiewicz (1900–1984), prawnik, prozaik, ojciec Jarosława Marka Rymkiewicza (1935–2022). Urodził się w Kaliszu. Ukończył prawo na Uniwersytecie Warszawskim. Podjął pracę m.in. w Pułtusk. Wcześniej zadebiutował jako prozaik. Od 1945 roku mieszkał w Łodzi. Dużo pisał i publikował. Łodzi poświęcił kilka tomów swoich prac literackich. Tam też zmarł.

także pisała książki popularno-naukowe³⁷. W 1967 roku ogłosiła drukiem książkę pt. *Kazimierz Wielki*, a w 1971 roku wydała w Ludowej Spółdzielni Wydawniczej *Królowa Jadwiga. Opowieść o czasach i ludziach*. W ten sposób w 1971 roku, a więc w trakcie podjętych prac mających dać odpowiedź na pytanie, czy królowa Jadwiga cieszyła się kultem „od niepamiętnych czasów”, pojawiły się dwie książki o dużym nakładzie i dużej poczytności. Książki zostały napisane sprawnie, błyskotliwie, niejako na nowo podnosząc temat roli królowej Jadwigi w czasach, w których żyła i które współtworzyła. Jednocześnie kwestionowały przekonanie, że jest kandydatką do wyniesienia na ołtarze.

Na skrzydełkach obwoluty książki Rymkiewicza napisano: „Portret Królowej jest nieco groteskową opowieścią współczesną o zawiłych perypetiach młodego historyka opętanego obsesją legendy narosłej wokół postaci Królowej Jadwigi”³⁸. Ów doktorant miał trafić w archiwum na nieznaną dotąd pamiętnik księcia Władysława Opolczyka, współczesnego czasów andegaweńskich, najbliższego współpracownika króla Ludwika Węgierskiego, w którym znalazły się opisy namiętnej miłości Jadwigi i Wilhelma. Gdy chciał ponownie pożyczyć pamiętnik, archiwariusz stanowczo mu odmówił. Jak się miało okazać, tego samego zdania co antykwariusz była zarówno matka doktoranta, jak i jego promotor. Narracja powieści sugerowała, że prawda o królowej była inna i została głęboko schowana. Odnalezienie pamiętnika Władysława Opolczyka zostało przez Rymkiewicza zmyślane, co nie zmienia faktu, że było sugestywne dla czytelnika, który po lekturze mógł nabrać wątpliwości nie do tego, czy pamiętnik został kiedykolwiek napisany, ale do rzekomej zmyślenia wobec niektórych fragmentów życia młodziutkiej Jadwigi³⁹.

37 Anna Klubówna (1906–1991), nauczycielka, pisarka i redaktorka. Przed II wojną światową pracowała jako nauczycielka w Gimnazjum w Ostrzeszowie, a następnie w Mińsku Mazowieckim. Zamieszkała w Warszawie. W 1944 roku brała udział w powstaniu warszawskim. Po II wojnie związała się z wydawnictwem „Książka i Wiedza” i jako redaktorka i jako pisarka. Zmarła w Warszawie.

38 W. Rymkiewicz, *Portret królowej: powieść współczesna*, Warszawa 1971 (skrzydełko obwoluty).

39 Jeden z recenzentów napisał, że Rymkiewicz wyrządził krzywdę nie Królowej, bo o niej to historycy mają od dawna wyrobione zdanie, lecz przede wszystkim rzeszom niewyrobionych czytelników, bowiem nie można pominąć społecznego oddziaływania książki i konsekwencji z tego wynikających.

Nakład pierwszego wydania książki Klubówny (1971) to 20 tysięcy egzemplarzy, a nakład drugiego wydania (1973) to 26 tysięcy. Książka została wydana bardzo starannie. Autorka, odnosząc się do tematu świętości, stwierdziła, że w Kościele katolickim były i są dwie podstawowe drogi świętości: (a) przez męczeństwo, (b) przez umartwione życie, dodając, że ani jedno, ani drugie nie może być zastosowane do królowej Jadwigi. O ile Klubówna nie kwestionowała zasług Jadwigi na polu polityki, czy w prowadzeniu działalności charytatywnej, o tyle wyraziła wątpliwości co do charakteru królowej, która – jej zdaniem – nie znosiła sprzeciwu, była powierzchownie pobożna, lubiła tańce, uczty, stroje i klejnoty. Równocześnie Klubówna poddała krytyce książkę s. Stabińskiej.

Literaturę na temat królowej Jadwigi uważnie zza oceanu śledził prof. Oskar Halecki i poddał recenzji⁴⁰. Uczynił to w dwóch tekstach⁴¹. Najpierw w pracy pt. *W sprawie beatyfikacji Królowej Jadwigi* (White Plains 1971), a następnie w pracy pt. *Czy Królowa Jadwiga była świętą?* (White Plains 1972)⁴². Obydwa przechowywane są w krakowskim Archiwum św. Królowej Jadwigi w formie maszynopisów. W obydwu prof. Halecki odnosi się do literatury i do własnych prac i przemyśleń⁴³.

40 Oskar Halecki urodził się w 1891 roku w Wiedniu. Tam też ukończył gimnazjum. Następnie studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim (1909–1913); doktorat (1913), habilitacja (1915), profesor zwyczajny (1919). Po zakończeniu I wojny światowej ekspert polskiej delegacji na konferencji pokojowej w Paryżu (1918–1919). W okresie międzywojennym profesor na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Prezes PAU (1930–1939). Od 1940 roku w Stanach Zjednoczonych. Doktoraty honoris causa kilku uniwersytetów. Zmarł w 1973 roku w White Plains k. Nowego Jorku.

41 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, O. Halecki, *W sprawie beatyfikacji Królowej Jadwigi*, White Plains 1971 (maszynopis), s. 1. Wcześniejsze prace prof. Haleckiego o królowej Jadwidze to m.in. tekst: *De Hedvige Andegavensi Regina Poloniae eiusque in historia Europae Orientalis momento gravissimo*, Roma 1953, maszynopis, artykuł *Służebnica Boża Jadwiga*, rozdz. 14, w: *Sacrum Poloniae Millennium. Rozprawy – szkice – materiały historyczne. Tom jubileuszowy Chrztu Polski 966–1966*, Rzym 1966, s. 232–248, czy artykuł pt. *Aktualność beatyfikacji królowej Jadwigi*, s. 11–13 zamieszczony w „Przeglądzie Powszechnym. Polish Catholic Monthly” (1968) nr 3–4.

42 M. Kozłowski, *Bibliografia prac Oskara Haleckiego za lata 1908–2011*, w: *Oskar Halecki i jego wizja Europy*, red. M. Dąbrowska, Warszawa–Łódź 2014, s. 218–269.

43 W 1949 roku był przesłuchiwany w procesie informacyjnym królowej Jadwigi. Wobec sprzeciwu komunistycznych władz, nie mogąc przybyć do Polski, był przesłuchany przez prof. J. Bocheńskiego OP we Fryburgu szwajcarskim. Po latach doszedł

W maszynopisie *W sprawie beatyfikacji Królowej Jadwigi* z 1971 roku Halecki podjął polemikę m.in. z dr. Andrzejem Feliksem Grabskim i prof. Stefanem Marią Kuczyńskim, na których prace powołują się Klubówna i Rymkiewicz, a także do niej zaprosił⁴⁴. Na kolejnych stronach swojego opracowania Halecki stawiał kolejne kwestie, które należy pogłębiać, ponieważ tylko wtedy będziemy w stanie lepiej poznać Jadwigę i łatwiej formułować tezy na temat znaczenia jej cnót. Wyrażał gotowość do debat, choć przekroczył już 80. rok życia, a dla rządu PRL nadal był persona non grata.

Natomiast w tekście *Czy królowa Jadwiga była świętą?* z 1972 roku Halecki krytycznie odniósł się bezpośrednio do książki Klubówny i do powieści Rymkiewicza⁴⁵. Niepokoiło go, że obie publikacje kwestionowały świętość Jadwigi, co mogło mieć negatywny wpływ na czytelników. Te obszernie recenzje nie mogły ukazać się drukiem ze względu na to, że komunistyczna cenzura blokowała prace prof. Haleckiego, więc je przepisywano i rozsyłano.

do przekonania, że jest jego obowiązkiem opracować nowy obszerniejszy tekst uwzględniający wyniki badań nad życiem królowej Jadwigi. Jak napisał: „muszę to zrobić tym bardziej, że po badaniach własnych, które zajęły mi ostatnie lata, doszedłem do przekonania, że szerzące się obecnie poglądy na rolę dziejową Królowej nasuwają daleko idące zastrzeżenia, nie obojętne dla sprawy jej beatyfikacji”.

44 S. M. Kuczyński, *Rozbiór krytyczny roku 1385 „Dziejów polskich” Jana Długosza*, „Studia Źródłoznawcze” 3 (1958), s. 213–254; A. F. Grabski, *Jadwiga – Wilhelm – Jagiełło w opiniach europejskich*, „Nasza Przeszłość” 23 (1966), s. 117–166, <https://doi.org/10.52204/np.1966.23.117-166>.

45 O. Halecki, *Czy Królowa Jadwiga była świętą?*, White Plains 1972, s. 79. Prof. Halecki był zaniepokojony, że lektura tych książek i tez w nich zawartych wprowadza zamieszanie w odbiorze postaci królowej Jadwigi. Zwracał uwagę, że choć książka Klubówny zawiera wartościowe fragmenty, nie brakuje w niej również słabych partii. Z kolei powieść Rymkiewicza, osadzona w realiach współczesnych, zwłaszcza w środowisku akademickim, mogła budzić wątpliwości u niektórych czytelników. W liczącym 91 stron tekście prof. Halecki podjął polemikę z tezami zawartymi w tych publikacjach i zakończył swoje rozważania stwierdzeniem, że zgadza się z opinią Klubówny, iż królowa Jadwiga ciągle jeszcze oczekuje zarówno na swoje literackie wcielenie, jak i na gruntowne opracowanie naukowe. Zachęcał do naukowego podejmowania kwestii spornych. O zbliżającym się jubileuszu 600-lecia urodzin królowej Jadwigi napisał nie bez smutku, znając polskie realia tamtego czasu, że „o ile nie zostanie zlekceważony przez Jej pomniejszych, wywoła tylko dalsze polemiki”.

Prof. Halecki od lat pozostawał w kontakcie z ks. kard. Wojtyłą. Znali się od czasów Soboru Watykańskiego II. Spotkali się w Stanach Zjednoczonych we wrześniu 1969 roku z okazji zakończenia 25-lecia Kongresu Polonii Kanadyjskiej. Dwa lata później, 4 listopada 1971 roku, prof. Halecki wysłał list ze Stanów Zjednoczonych do kard. Wojtyły, kierując go na adres Kolegium Polskiego w Rzymie, gdzie kard. Wojtyła najczęściej się zatrzymywał, a wktótce miał przybyć na beatyfikację o. Maksymiliana Kolbego. Na tę uroczystość wybierał się także prof. Halecki. W liście do kard. Wojtyły napisał, że ks. kard. Stefanowi Wyszyńskiemu przekazał kopię maszynową rękopisu w sprawie beatyfikacji królowej Jadwigi i chciałby przekazać go także metropolicie krakowskiemu⁴⁶. Odpowiadając prof. Haleckiemu, kard. Wojtyła napisał:

Wielce Czcigodny Panie Profesorze! Jestem bardzo wdzięczny za list Pański, który zastał mnie jeszcze w Rzymie w dniu mego wyjazdu do Polski. Jakże bardzo wymowna była Pańska obecność na audyencji „polskiej” nazajutrz po beatyfikacji o. Maksymiliana. Pozwala mi ona pomyśleć o sprawie królowej Jadwigi, której Pan Profesor od dawna jest wyjątkowym rzecznikiem. Bóg zapłać za to! Proszę przyjąć najlepsze życzenia błogosławieństwa Bożego⁴⁷.

Ad. 3. Wyniki ankiet

Benedyktyn tyniecki o. Sczaniecki, autor jednej z recenzji książki s. Stabińskiej, w jej zakończeniu zachęcił do sporządzenia spisu książek, artykułów i wzmianek o królowej Jadwidze w ostatnim 25-leciu. Uważał, że należy także zestawić kościoły, w których znajdują się jej wizerunki, oraz zastanowić się nad zestawieniem antologii wierszy ku czci Jadwigi, jak również zebraniem legend i podań o niej. Jego słowa stanowią kontynuację działań podjętych wcześniej przez kard. Wojtyłę i realizowanych przez Komisję i Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Ankieta rozesłana do kurii biskupich w Polsce spotkała się z życzliwym przyjęciem. O ile na ankietę z 1963 roku odpowiedziało tylko kilka kurii biskupich w Polsce, o tyle odpowiedzi na drugą ankietę, ponowioną w roku 1968, napłynęły już ze wszystkich polskich diecezji.

46 *Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, sygn. AKKW, B I/1319a. List prof. O. Haleckiego z 4 listopada 1971 roku.

47 *Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, sygn. AKKW, B I/ 1319a. Rękopis odpowiedzi kard. K. Wojtyły na odwrocie koperty listu O. Haleckiego.

Opracowanie znaków kultu królowej Jadwigi w kościołach poszczególnych diecezji polskich wykazało ok. 150 obiektów. W podziale na diecezje w porządku alfabetycznym wyniki kwerendy były następujące: diecezja białostocka – 1, częstochowska – 5, gnieźnieńska – 4, katowicka – 1, kielecka – 4, krakowska – 27, lubelska – 1, łódzka – 7, olsztyńska – 1, płocka – 12, poznańska – 5, przemyska – 23, sandomierska – 8, siedlecka – 7, tarnowska – 24, warszawska – 6, wrocławska – 13, wrocławska – 2. Połowa wszystkich wizerunków królowej Jadwigi znajdowała się w trzech południowych diecezjach: krakowskiej, tarnowskiej i przemyskiej. Wizerunek Jadwigi został uwieczniony na 81 polichromiach i mozaikach, na 33 witrażach, 20 obrazach i kilkunastu rzeźbach. Zestawienie to nie obejmowało wizerunków, które nie przetrwały próby czasu. W zestawieniu podano jedynie wizerunki znajdujące się w kościołach, nie wymieniając jej przedstawień w muzeach, klasztorach, plebaniach i salkach katechetycznych. Autorzy zestawienia podali także, że istnieje jeszcze kilka kościołów, w których znajdują się wizerunki św. Jadwigi, jednak bez pewności, czy chodzi o Jadwigę Śląską czy Jadwigę Andegaweńską. Autorka zestawienia dr Małgorzata Matuszek wyliczyła, że 9 wizerunków królowej Jadwigi znajduje się w ołtarzach, natomiast 45 przedstawia Jadwigę w aureoli.

W odpowiedzi na pytanie o kult królowej Jadwigi na podstawie zachowanych wizerunków można wyróżnić cztery okresy: (a) wizerunki z okresu staropolskiego, (b) wizerunki z okresu niewoli narodowej, (c) wizerunki z dwudziestolecia międzywojennego i (d) te z lat 1945–1970.

I tak dla okresu średniowiecznego jest to przede wszystkim grób królowej Jadwigi w prezbiterium katedry na Wawelu wraz z umieszczonymi na nim znakami kultu oraz krzyż, zwany czarnym krzyżem królowej Jadwigi, z czwartego ćwierćwiecza XIV wieku. Kilkanaście wizerunków pochodzi z XVII i XVIII wieku⁴⁸. Ponadto przedstawienia królowej Jadwigi

48 W katedrze na Wawelu nastawa ołtarza „Crucifixi” ufundowana w 1484 roku, poddana restauracji w latach 1632–1634 przez ks. Wojciecha Serebryskiego, na którego skrzydłach cztery kwatery z wyobrażeniem św. Brygidy, św. Jadwigi Śląskiej, królowej Jadwigi i bł. Kingi pędzla Tomasz Dolabelli, obraz w kościele św. Krzyża w Krakowie w prezbiterium nad drzwiami zakrystii (1 poł. XVII wieku), na polichromii w kościele w Łękawicy (ok. 1630) autorstwa Fabiana Sobinowicza (spłonął w 1992), obraz królowej Jadwigi z aureolą w stallach w kościele w Nieszawie (1634), figura królowej Jadwigi w górnej części wielkiego ołtarza kościoła w Nieszawie (1634), obraz w kościele w Kozłowie k. Jędrzejowa (1650), spłonął w 1927 roku, obraz w kościele pw. Bożego Ciała w Poznaniu (1655), obraz w kościele św. Jana w Toruniu

pojawiają się w literaturze hagiograficznej, w miedziorytach oraz w przewodniku po kościołach Krakowa z 1603 roku, w którym o prezbiterium katedry na Wawelu napisano: „tam leży Jadwiga polska królowa święta”⁴⁹.

Dla okresu niewoli narodowej można wymienić ok. 20 wizerunków⁵⁰. Ponadto obraz w kościele w Turbii w diecezji przemyskiej (spłonął w pożarze w 1908 roku) i w kościele w Pobiedniku Małym w diecezji krakowskiej

(ob. katedra) w ołtarzu bocznym Niepokalanego Poczęcia NMP, na polichromii w klasztorze karmelitów w Krakowie; w Kruszwicy w kolegiacie obraz z XVIII wieku z przedstawieniem Matki Bożej, u dołu postaci św. Katarzyny ze Sieny i królowej Jadwigi bez aureoli, u dołu napis, że to królowa Jadwiga; barokowy obraz w bocznym ołtarzu w kościele w Igołomii z przedstawieniem Matki Bożej w otoczeniu św. Stanisława B. M. i Królowej Jadwigi z fundacji ks. Andrzeja Lipowicza profesora WT i proboszcza igołomskiego z 1773 roku (później przemalowany na kolejny obraz królowej Jadwigi), napis w predelli nowego ołtarza Wszystkich Świętych w katedrze na Wawelu (1746), na feretronie w kościele w Jelesni, połowa XVIII wieku.

- 49 *Przewodnik abo kościołów krakowskich krótkie opisanie. Wydany w 1603 z widokami Krakowa, którego już nie ma*, oprac. J. Kiliańczyk-Zięba, Kraków 2002, s. 80.
- 50 W kościele w Jaćmierzu (1823), na polichromii, w modlitewniku pióra ks. J. J. Siwickiego pt. *Książka do nabożeństwa dla Polek*, Wrocław 1827; w książce Waleriana Wielogłowskiego pt. *Poczet świętych i błogosławionych patronów polskich*, Kraków 1858 (w aureoli); na drzeworycie Walerego Eliasza Radzikowskiego w książeczce z 1863 roku z aureolą i podpisem „Błogosławiona Jadwiga, królowa Polski, Litwy i Rusi”; na polichromii kościoła w Nieszawie (1894), na polichromii w kościele sióstr sercanek w Krakowie (1900). Praca Antoniego Zembaczyńskiego, sarkofag królowej z marmuru kararyjskiego w katedrze na Wawelu Antoniego Madeyskiego (1902) i na polichromii Włodzimierza Tetmajera w kaplicy Królowej Zofii (1902); na polichromii w kościele w Sosnowcu (obecnie katedra) wykonanej przez Włodzimierza Tetmajera (1904–1906); w kościołach w Bolesławcu i Niemysłowie (1905). W Bolesławcu to praca Jana Bukowskiego i Henryka Uziembło, w farze w Bieczu na polichromii Włodzimierza Tetmajera na sklepieniu nawy głównej, 1906, w katedrze przemyskiej, kościołach w Dąbrowie Górniczej, Ślemieniu, Szczurowej, Sieradzu (1910). W Sieradzu w trzech miejscach: w poddominikańskim kościele w Sieradzu obraz ścienny w prezbiterium, wykonał Kazimierz Borzym. W kolegiacie sieradzkiej witraż według pocztu królów Matejki, a we wsi Męka pod Sieradzem polichromia z 1917 roku; w kościołach w miejscowościach Kępno i Rzepiennik Biskupi (1911). W Kępnie Wielkopolskim praca Tadeusza Popiela, a w Rzepienniku polichromia Jana Bulasa, w kościołach w miejscowości Jabłoń, Brzeźnica i w Bochni (1912); w Bochni autorstwa Leonarda Winterowskiego, w kościele w Lipnicy Murowanej. Praca Michała Tarcałowicza, w bazylice mariackiej w Krakowie (1914), rzeźba Zygmunta Langmana.

(spłonął w pożarze w 1914 roku), a także w prezbiterium kościoła św. Małgorzaty w Nowym Sączu znajdował się wizerunek królowej Jadwigi z aureolą, zastąpiony później obrazem wykonanym w 1930 roku⁵¹.

W ten sposób dla okresu staropolskiego zachowało się ok. 10 wizerunków, dla okresu niewoli narodowej ok. 20 wizerunków, dla okresu międzywojennego również ok. 20, natomiast dla lat 1945–1970 odnotowano ponad 100 nowych wizerunków królowej Jadwigi w polskich kościołach.

Równocześnie z ankietą na temat wizerunków królowej Jadwigi w kościołach polskich, Komitet i Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Krakowie zwrócił się do odpowiednich wydziałów kurii biskupich w Polsce z ankietą dotyczącą patronki dziewcząt i kobiet, które noszą imię Jadwiga. Celem ankiety było ustalenie, która Jadwiga jest ich patronką – św. Jadwiga Śląska czy Jadwiga Andegaweńska. Ankieta trafiła do duszpasterzy, którzy mieli zwrócić się do noszących imię Jadwiga z powyższym pytaniem. Odpowiedzi napłynęły z 10 diecezji polskich, obejmujących 1616 parafii⁵². Po ich opracowaniu ogłoszono wyniki zestawienia.

Na pytanie, o której Jadwidze myślą wierni, nadając swojej córce imię Jadwiga podczas chrztu świętego lub bierzmowania, z 743 parafii napłynęły odpowiedzi, że w większości o królowej Jadwidze; z 523 parafii odpowiedziano, że w większości myślą o św. Jadwidze Śląskiej, natomiast 350 parafii podało, że trudno jednoznacznie odpowiedzieć.

Na pytanie ankiety, o której Jadwidze myślą wierni, obchodząc jej liturgiczne wspomnienie 16 października, z 570 parafii nadeszła odpowiedź, że o św. Jadwidze Andegaweńskiej, a 442 parafie wskazały na św. Jadwigę

51 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Publikacje o bł. Jadwidze królowej Polski, zeszyt 3, Kraków 1973, s. 7–18. W kościele w Lubatowej (1919), w kościele w Rybotyczach i Dołhobyczu (1920), polichromia w kościele w Poznaniu (1923), w kościele w Porębie (1924), w bazylice na Jasnej Górze (ex voto) i rzeźba w kościele w Jordanowie (1926), w kościele w Stankówce (1928), w Nowym Sączu (obraz) i w miejscowości Słowik i Istebna (1929), w kościele w Wilkowiskach (1930), w kościele w Zakopanem (1934), obraz w Częstochowie, witraż w kościele w Sieradzu, w Giedlarowej (1935), obraz w kościele kolegiackim św. Anny w Krakowie (1936), w kościele karmelitów na Piasku w Krakowie (kopia) i w kościele w Serocku (1937), witraż w kościele w Sosnowcu (1938).

52 Odpowiedzi napłynęły z kurii biskupich z diecezji białostockiej, częstochowskiej, kieleckiej, krakowskiej, łódzkiej, płockiej, poznańskiej, przemyskiej, siedleckiej i tarnowskiej.

Śląską, natomiast w 182 parafiach nie rozróżniano obu tych postaci, albo napisano, że zdania są podzielone⁵³.

Wyniki ankiet wyraźnie wskazywały, że królowa Jadwiga, mimo że formalnie wciąż jeszcze nie została ogłoszona błogosławioną, cieszy się nie mniejszym kultem niż św. Jadwiga Śląska.

Ad. 4. Modlitwy i prośby

W omawianych zeszytach w kategorii „Modlitwy do królowej Jadwigi” znajdują się pełne teksty modlitw za przyczyną królowej Jadwigi, począwszy od tekstu X. J. J. Siewickiego z *Książki do nabożeństwa dla Polek*, wydanej w 1827 roku we Wrocławiu, przez teksty prymasa Polski kard. Augusta Hlonda, nowennę zamieszczoną w modlitewniku zakonnym Zgromadzenia SS. Kanoniczek Ducha Świętego de Saxia, wydanym w Krakowie w 1960 roku, po teksty modlitw kard. Wojtyły. Jest w nim także tekst litanii do królowej Jadwigi, napisanej w marcu 1939 roku przez gen. Józefa Hallera na wiadomość o ciężkim wypadku jego matki. Litania ta jest odmawiana po dziś dzień, jakkolwiek w nieco zmienionej formie⁵⁴. Oto wersja litanii gen. Hallera w oryginale i współcześnie:

Królowo Jadwigo z cudów słynąca	Święta Królowo Jadwigo
Wierna słuگو Boga. Prawdziwa Córo Chrystusowa	Wierna córo Boga
Z Bogiem modlitwami złączona	Z Bogiem w modlitwie złączona
Wzorze panieństwa	
Wzorowa małżonko królewska	Wzorowa małżonko królewska
Przestrzegająca przed niepotrzebnymi wojnami	Szerzycielko pokoju
Prorokująca Krzyżakom klęskę	
Przez potwarcę zniesławiona	Przez potwarce doświadczona ⁵⁵ .

53 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Publikacje o bł. Jadwidze Królowej Polski, zeszyt 3, Kraków 1973, s. 21–24. Osobno w 1970 roku przeprowadzono ankietę tylko dla diecezji krakowskiej. W niej patronat królowej Jadwigi potwierdziło 1640 ochrzczonych imieniem Jadwiga i 390 dziewcząt, które przyjęły jej imię na bierzmowaniu. Patronat św. Jadwigi księżnej z chrztu potwierdziły 322 osoby, a z bierzmowania 72. To znaczy, że św. Jadwiga królowa w archidiecezji krakowskiej wybierana była jako patronka kilka razy częściej niż św. Jadwiga Śląska.

54 J. Haller, *Pamiętniki (z wyborem dokumentów i zdjęć)*, Londyn 1964, s. 296 (Biblioteka Polska – Veritas).

55 W obecnie odmawianym tekście litanii znajdują się dodatkowe wezwania.

Niejako dla dopełnienia wspomnianego zestawienia umieszczonego w omawianych zeszytach ks. Kazimierz Figlewicz, proboszcz katedry na Wawelu, w liście do ks. Czesława Obtulowicza z 25 lipca 1967 roku napisał:

w księdze łask uzyskanych przez pośrednictwo Królowej Jadwigi, założonej w 1949 roku jest zapisanych 193 pozycji: najczęściej pochodzi z 1950 roku (49), najmniej z roku 1963 (1). Podziękowanie Królowej składa 36 mężczyzn, resztę stanowią niewiasty, rodziny i bezimienne. Z Krakowa 65, z archidiecezji krakowskiej 15, z Warszawy 8. Poza księgą, podziękowań i próśb pisanych w listach i luźnych kartkach naliczyłem 109. Próśb pisanych na karteczkach i składanych na grobie są olbrzymie ilości: dużo jest zachowanych, niszczało też wiele. Załączam fotografie wotów (pochodzą przeważnie z przed I wojny) i wstęp od wieńców⁵⁶.

Deklaracja kard. Karola Wojtyły o kulcie królowej Jadwigi „od niepamiętnych czasów”

Po latach przygotowujących II proces krakowski w sprawie beatyfikacji królowej Jadwigi (1963–1971), kard. Wojtyła 10 marca 1972 roku zwrócił się do prefekta Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych kard. Paolo Bertolego o wskazówki co do sposobu dalszego postępowania w tej sprawie⁵⁷. Odpowiedź nadeszła już 17 marca tego roku. Zalecano przeprowadzenie badań w sprawie istnienia kultu, zestawienie ich i przedstawienie Stolicy Apostolskiej z prośbą o zatwierdzenie. Wtedy ks. kard. Wojtyła powołał Trybunał, który podjął prace. Powołał także Komisję historyczną w składzie: ks. prof. dr hab. Bolesław Przybyszewski, doc. dr hab. Stanisław Kuraś i ks. dr Czesław Skowron. W grudniu 1973 roku Komisja historyczna zakończyła prace⁵⁸. W trakcie sesji Trybunału ks. Skowron przedłożył

56 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Spuścizna ks. Cz. Skowrona, List ks. K. Figlewicza do ks. Cz. Obtulowicza z 25 lipca 1967 roku.

57 W 1969 roku papież Paweł VI w miejsce Kongregacji do spraw Świętych Obrzędów, która m.in. zajmowała się sprawami kanonizacyjnymi, powołał dwie nowe: Kongregację do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów oraz Kongregację Spraw Kanonizacyjnych, której pierwszym prefektem został kard. Paolo Bertoli (1908–2001).

58 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, Relacja Komisji historycznej w sprawie Jadwigi Królowej zwanej błogosławioną lub świętą, Kraków 1973, s. 384: „Komisja historyczna stwierdza, że królowa Jadwiga była i jest czczona publicznie. Jej kult

dokumentację Komisji historycznej. Na nią złożyły się w sumie 52 dokumenty. I tak 24 dokumenty stwierdzające kult królowej Jadwigi przed rokiem 1534, 13 dokumentów potwierdzających jej kult w tzw. okresie urbaniańskim (1534–1634) i 15 dokumentów do okresu 1635–1970. Do dokumentacji dołączono teksty modlitw, wykazy próśb i podziękowań oraz zestawienie ikonograficzne 153 wizerunków królowej Jadwigi znajdujących się w kościołach, w tym 45 z aureolą⁵⁹.

Dnia 29 grudnia 1973 roku kard. Wojtyła zwrócił się do ks. Obtulowicza z prośbą o rozmowę w sprawie należności związanych z procesem bł. królowej Jadwigi. W odpowiedzi ks. Obtulowicz przygotował zestawienie pisemne, z którego wynikało, że na przygotowanie materiałów przez Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Krakowie zgromadzono 33,5 tysiąca zł (z czego kard. K. Wojtyła wpłacił 15 tysięcy, katedra na Wawelu 11,5 tysiąca, po zmarłym ks. Lupie uzyskano 5 tysięcy i inne ofiary wyniosły 2100 zł). Wydział Duszpasterski we własnym zakresie pokrył wszystkie koszty związane z przepisywaniem materiałów i rozsyłaniem ich do kurii biskupich w Polsce. Natomiast wydatki były przede wszystkim związane z pracami dr Matusek przy opracowywaniu materiałów, a dalej z pracą siostr wizytek, które uporządkowały prośby i podziękowania składane u grobu królowej Jadwigi w katedrze na Wawelu, a także katalogowały tarcze szkolne pozostawiane przez dzieci i młodzież szkolną nawiedzające grób królowej. W zestawieniu ujęto również zaliczkę a conto obrazu olejnego królowej Jadwigi (autorstwa artysty Kasprzyka). Pozostałe koszty to wydatki na fotografie, a także na zakup brakujących książek o królowej Jadwidze drogą antykwaryczną⁶⁰. Nadchodził rok jubileuszu 600-lecia urodzin królowej Jadwigi.

Centralne uroczystości 600-lecia urodzin królowej Jadwigi odbyły się w Krakowie w lutym 1974 roku, najpierw 10 lutego dwiema pontyfikalnymi mszami św. celebrowanymi przez ks. kard. Karola Wojtyłę w kościele Mariackim w Krakowie i w kościele opackim ojców cystersów w Mogile, które zapowiadały uroczystości w katedrze na Wawelu. Do tych wydarzeń

rozpoczął się wkrótce po jej śmierci. W ciągu kolejnych stuleci nie ustały tak sława świętości, jak również jej kult publiczny”.

59 M. Jagosz, *Beatyfikacja i kanonizacja Świętej Jadwigi Królowej*, s. 112–114.

60 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, List kard. K. Wojtyły do ks. Cz. Obtulowicza z 29 grudnia 1973 roku i przygotowane przez ks. Obtulowicza *Zestawienie wpływów i wydatków związanych z przygotowaniem materiałów do procesu beatyfikacyjnego królowej Jadwigi od 1970 do 1973 r.* Wydano łącznie 30 339 zł.

w katedrze na Wawelu doszło w niedzielę 17 lutego na sumie i osobno dla młodzieży oraz w poniedziałek 18 lutego⁶¹. Kilka dni później 22 lutego 1974 roku ks. kard. Wojtyła ogłosił deklarację (tzw. sentencja Ordynariusza), w której stwierdził istnienie kultu publicznego królowej Jadwigi od końca XIV wieku aż po dziś dzień. Na podstawie zgromadzonego materiału ks. kard. Wojtyła ogłosił, iż Jadwiga królowa cieszy się kultem religijnym „od niepamiętnych czasów”. Znaczenie tej sentencji było doniosłe.

Wykazano, że w ponad 50 dokumentach królową Jadwigę nazywano świętą lub błogosławioną. Takie zapisy znajdują się aktach i księgach przechowywanych w archiwach i bibliotekach. Ponadto przeprowadzone kwerendy dowiodły istnienia stałego kultu publicznego w kościołach i kaplicach. Jest to kult wyrażony w przedstawieniu jej w aureoli na obrazach i figurach, a także poprzez umieszczanie jej obrazów czy figur w ołtarzach kościołów i kaplic. I wreszcie jest to kult wyrażany przez różne formy nabożeństwa, w których prośby do Boga były zanoszone za wstawiennictwem królowej Jadwigi nie tylko prywatnie, ale także publicznie w kościołach.

Ksiądz kard. Wojtyła zadbał o to, by jubileusz 600-lecia urodzin królowej został odpowiednio uczczony także w Rzymie. Dnia 31 marca 1974 roku w kościele św. Stanisława B.M. w Rzymie została odprawiona uroczysta msza św. koncelebrzana w intencji rychłej beatyfikacji królowej Jadwigi. Koncelebrze przewodniczył ks. kard. Wojtyła. Wśród koncelebransów byli m.in.: bp Władysław Rubin, sekretarz generalny Synodu Biskupów i postulator rzymski sprawy beatyfikacji królowej Jadwigi, Michał Machejek OCD, pomocnik postulatora⁶². W homilii kard. Wojtyła wyjaśnił, że orzeczenie o legalności kultu na podstawie jego nieprzerwanego trwania od ponad

61 AKKK, Archiwum św. Jadwigi Królowej, *600. rocznica urodzin błogosławionej Jadwigi Królowej*, maszynopis, s. 1–70. Również inne środowiska uczciły jubileusz królowej. 14 lutego 1974 roku Klub Inteligencji Katolickiej w Krakowie zorganizował prelekcję dr Anny Strzeleckiej pt. *Królowa Jadwiga w 600-lecie urodzin – rozważania*, zaś w październiku 1974 roku w Polskim Towarzystwie Historycznym w Krakowie prof. Józef Garbacz wygłosił odczyt pt. *Królowa Jadwiga Andegaweńska*. Tekst ukazał się drukiem już po śmierci profesora w „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego” jako *Prace Historyczne*, zeszyt 55, Kraków 1976; J. Urban, *Jubileusz 600-lecia urodzin św. Jadwigi królowej*, w: *Śladami św. królowej Jadwigi i jej epoki*, red. T. Graff, Kraków 2013, s. 169–182.

62 We mszy św. uczestniczyli m.in.: ks. inf. Bolesław Filipiak, dziekan Roty Rzymskiej; ks. prałat Bolesław Wyszynski, rektor Kolegium Polskiego; ks. Hieronim Fokciński, rektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych.

pięciu stuleci nie zawiesza starań podjętych u Stolicy Apostolskiej. Wręcz przeciwnie działania te mogą przyspieszyć oczekiwaną decyzję następcy św. Piotra o beatyfikacji królowej Jadwigi⁶³.

Wiosną 1974 roku w Krakowie w ramach przygotowań do procesji św. Stanisława na Skałkę wydarzenie to postanowiono uczynić formą wyrazu czci okazywanej królowej Jadwidze. W tym kontekście papież Paweł VI skierował 10 maja 1974 roku list do kard. Wojtyły, w którym napisał:

Sześćset lat, które upłynęły od urodzin Jadwigi, Królowej Polski, dają sposobność biskupom, duchowieństwu i wiernym waszego kraju uczczenia pamięci tej niezwykłej niewiasty i otrzymania od niej przykładów dotyczących współczesnego życia. Zaiste ta Królowa w krótkim czasie swego ziemskiego życia wytrwale ćwiczyła się w cnotach, szerzyła i utwierdzała wiarę katolicką, założyła Wydział Teologiczny Krakowski, tworzyła dzieła miłosierdzia i społecznego postępu – wspomniemy tylko najważniejsze jej dobre czyny. Cześć więc jej była oddawana od niepamiętnych czasów jako błogosławionej, a proces o zatwierdzenie jej czci został rozpoczęty u Stolicy Apostolskiej⁶⁴.

Zakończenie

Ogłoszenie, że królowa Jadwiga cieszyła się i nadal cieszy czcią w wielu kościołach i kaplicach, i to w różnych okresach historii, jest wielką zasługą ks. kard. Wojtyły i tych, którzy z jego inspiracji podjęli i przeprowadzili prace dokumentujące jej kult. Zwieńczeniem tych działań była sentencja z 22 lutego 1974 roku o kulcie oddawanym królowej Jadwidze „od niepamiętnych czasów”. To był ważny etap na drodze do beatyfikacji królowej, skoro otwierał drogę do papieskiego zatwierdzenia jej kultu.

W roku 2024 obchodzimy kilka ważnych rocznic związanych z królową Jadwigą: 650-lecie urodzin, 640-lecie koronacji na króla, 625-lecie jej śmierci. Do wymienionych należy dodać jeszcze dwie istotne rocznice: 75 lat temu, w 1949 roku przeprowadzono pierwszy proces beatyfikacyjny królowej Jadwigi na szczeblu diecezjalnym, a 50 lat temu, w 1974 roku, biskup krakowski Karol Wojtyła ogłosił deklarację, iż kult królowej Jadwigi trwa „od niepamiętnych czasów”.

63 Uroczystości ku czci bł. Jadwigi Królowej w Rzymie w 600-lecie urodzin, „Biuletyn Informacyjny. PostulATORSKI Ośrodek Studiów” 8 (1974) nr 4, s. 50–51.

64 J. Urban, *Powroty z Królową Jadwigą*, Kraków 2024, s. 151 [podkreślenie – J.U.].

Bibliografia

Źródła archiwalne i drukowane

- Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, sygn. AKKW, B I/1319a.
List prof. O. Haleckiego z 4 XI 1971 r. i odpowiedź ks. kard.
K. Wojtyły.
- Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, Archiwum
św. Jadwigi Królowej, Artykuły przedłożone przez Vice-
-Postulatora sprawy celem udowodnienia przy pomocy świadków
i dokumentów opinii świętości życia, cnót i cudów Służebnicy
Bożej Jadwigi Królowej polskiej, Kraków 1949.
- Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, Archiwum
św. Jadwigi Królowej, List kard. K. Wojtyły do ks. Cz. Obtułowicza
z 29 grudnia 1973 roku i przygotowane przez ks. Obtułowicza
*Zestawienie wpływów i wydatków związanych z przygotowaniem
materiałów do procesu beatyfikacyjnego królowej Jadwigi od r. 1970
do r. 1973.*
- Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, Archiwum
św. Jadwigi Królowej, O. Halecki, *W sprawie beatyfikacji Królowej
Jadwigi*, White Plains 1971, maszynopis. O. Halecki, *Czy Królowa
Jadwiga była świętą?*, White Plains 1972, maszynopis
- Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, Archiwum
św. Jadwigi Królowej, Publikacje o Królowej Jadwidze,
zeszyt 1, Kraków 1970. Publikacje o Królowej Jadwidze zwanej
błogosławioną, zeszyt 2, Kraków 1971. Publikacje o błog. Królowej
Jadwidze królowej Polski, zeszyt 3, Kraków 1973, maszynopisy.
- Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, Archiwum
św. Jadwigi Królowej, Rzut oka na itinerarium Królowej Jadwigi
oraz jej powiązania z niektórymi miejscowościami, b.d. i b.m.
[1969], maszynopis, s. 1–8.
- Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, Archiwum
św. Jadwigi Królowej, Spuścizna ks. Cz. Skowrona.
- Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, Archiwum
św. Jadwigi Królowej, *600. rocznica urodzin błogosławionej Jadwigi
Królowej*, maszynopis, s. 1–70.
- O Świętej Jadwidze, królowej Polski mówią...*, oprac. M. Jagosz,
Kraków 1997.
- Przewodnik abo kościołów krakowskich krótkie opisanie. Wydany w 1603
z widokami Krakowa, którego już nie ma*, oprac. J. Kiliańczyk-Zięba,
Kraków 2002.

Opracowania

- Bednarski F. i in., *Błogosławiona Jadwiga Królowa. Historia jej kultu, beatyfikacja, formularze liturgiczne*, Rzym 1981.
- Haller J., *Pamiętniki (z wyborem dokumentów i zdjęć)*, Londyn 1964 (Biblioteka Polska – Veritas).
- Jagosz M., *Beatyfikacja i kanonizacja Świętej Jadwigi Królowej*, Kraków 2003 (Studia do Dziejów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, 15).
- Klubówna A., *Królowa Jadwiga. Opowieść o czasach i ludziach*, Warszawa 1971.
- Kowalczyk M., *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*, Wrocław–Kraków–Warszawa 1970 (Źródła do Dziejów Nauki i Techniki, 8).
- Ku czci królowej Jadwigi w 550 rocznicę jej zgonu*, „Polonia Sacra” 2 (1949) z. 3, s. 201–300.
- Rozynkowski W., Sowa W., *Kult św. Jadwigi królowej w parafii nieszawskiej, na przykładzie wyposażenia kościoła parafialnego*, „Studia Włocławskie” 3 (2000), s. 395–404.
- Rymkiewicz W., *Portret królowej: powieść współczesna*, Warszawa 1971.
- Sędlak M., *Rola arcybiskupa A. S. Sapiehy w staraniach o beatyfikację królowej Jadwigi Andegaweńskiej*, w: *Kardynał Adam Stefan Sapieha 1867–1951. Księżę Niezłomny. Materiały z sesji zorganizowanej przez Uniwersytet Jagielloński, Polską Akademię Umiejętności i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w dniu 26 marca 2012, w 100-lecie konsekracji i ingresu Adama Stefana Sapiehy*, red. J. Urban, Kraków 2014, s. 87–90.
- Stabińska J. OSB ap, *Królowa Jadwiga*, Kraków 1969.
- Urban J., *Jubileusz 600-lecia urodzin św. Jadwigi królowej*, w: *Śladami św. królowej Jadwigi i jej epoki*, red. T. Graff, Kraków 2013, s. 169–182.
- Urban J., *Powroty z Królową Jadwigą*, Kraków 2024.
- Uroczystości ku czci bł. Jadwigi Królowej w Rzymie w 600-lecie urodzin*, „Biuletyn Informacyjny. PostulATORSKI OŚRODEK STUDIÓW” 8 (1974) nr 4, s. 50–51.
- Zawadzki R. M., *Fundacje i darowizny kościelne królowej Jadwigi*, „Analecta Cracoviensia” 27 (1995), s. 679–700.
- Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej. Część 1: 1063–1415*, wydał S. Kuraś, Lublin 1965 (Materiały Źródłowe do Dziejów Kościoła w Polsce, 1).

Abstrakt

ks. Jacek Urban

Starania ks. kard. Karola Wojtyły o uznanie kultu królowej Jadwigi sprawowanego „od niepamiętnych czasów” (1967–1974)

Pierwszy proces krakowski w sprawie beatyfikacji królowej Jadwigi Andegaweńskiej (1374–1399) zakończył się w 1950 roku przekazaniem akt do watykańskiej Kongregacji Obrzędów. Proces prowadzono drogą zwyczajną „super fama virtutum et miraculorum”. W ocenie komisji historycznej Kongregacji Obrzędów przeprowadzenie procesu drogą zwyczajną wymagało wielu źródeł, co nie jest łatwe do wykazania w przypadku kandydata na ołtarze żyjącego w odległej przeszłości. Podjęto próby uzupełnienia dokumentacji, ale daremne.

Strona watykańska postulowała, żeby raczej obrać drogę wykazania kultu „od niepamiętnych czasów”. Tę ideę podjął ks. kard. Karol Wojtyła w 1967 roku. Do przeprowadzenia kwerend w archiwach europejskich wyznaczył archiwistę z Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie ks. Czesława Skowrona, a Wydziałowi Duszpasterskiemu Kurii Metropolitalnej w Krakowie polecił przeprowadzić badania ankietowe we wszystkich diecezjach polskich na temat wizerunków królowej Jadwigi czczonych w kościołach. Kwerendy przeprowadzone przez ks. Skowrona doprowadziły do odkrycia wielu nieznanych dokumentów, a wyniki ankiet wykazały obecność około 150 wizerunków królowej Jadwigi w kościołach, z czego połowa przedstawiała ją z aureolą nad głową. Zebrane dane zostały zestawione przez dr Małgorzatę Matusek. Na początku 1974 roku kard. Wojtyła na podstawie opracowanego materiału ogłosił, że królowa Jadwiga w każdym stuleciu była czczona jak święta. Ta deklaracja była ważnym punktem odniesienia dla dalszego procedowania sprawy jej beatyfikacji. Nie byłoby to wtedy możliwe bez determinacji i zaangażowania kard. Wojtyły.

Słowa kluczowe:

królowa Jadwiga Andegaweńska, starania, proces beatyfikacyjny, kanonizacja, deklaracja

Abstract

ks. Jacek Urban

Cardinal K. Wojtyła's efforts to recognize the cult of Queen Jadwiga "from time immemorial" (1967–1974)

The beatification process for Queen Jadwiga of Anjou (1374–1399) was concluded in 1950 with the transfer of the relevant documents to the Vatican's Congregation of Rites. The process was pursued via the ordinary path of "super fama virtutum et miraculorum." The Congregation's historical commission determined that this method required extensive documentation, which is challenging to provide for historical figures from such a remote era. Although attempts were made to supplement the existing documentation, these efforts proved unsuccessful.

In response, the Vatican proposed shifting to the alternative approach of demonstrating cult "from time immemorial." This proposal was endorsed by Cardinal Karol Wojtyła in 1967. He appointed Rev. Dr. Czesław Skowron from the Archdiocesan Archives of Kraków to conduct archival research across Europe. Additionally, he directed the Pastoral Department of the Archdiocese of Kraków to survey all Polish dioceses regarding the veneration of Queen Jadwiga through church imagery.

Rev. Skowron's research uncovered numerous previously unknown documents, while the surveys identified approximately 150 depictions of Queen Jadwiga in churches, with about half featuring a halo. The survey results were analyzed by Dr. Małgorzata Matusek. In early 1974, Cardinal Wojtyła publicly stated, based on this comprehensive material, that Queen Jadwiga had been venerated as a saint throughout every century. This declaration was a crucial milestone in advancing the beatification process for Queen Jadwiga, made possible by Cardinal Wojtyła's determination.

Keywords:

Queen Jadwiga of Anjou, pains, beatification process, canonization, declaration